

KVALITATĪVS PĒTĪJUMS PAR VILTOJUMU RADĪTAJIEM RISKIEM PATĒRĒTĀJIEM

KOPSAVILKUMS KVALITATĪVS PĒTĪJUMS PAR VILTOJUMU RADĪTAJIEM RISKIEM PATĒRĒTĀJIEM

2019. gada jūnijs

KOPSAVILKUMS

KVALITĀTĪVS PĒTĪJUMS PAR VILTOJUMU RADĪTAJIEM RISKIEM PATĒRĒTĀJIEM

Pētījumā redzams, ka viltojumus bieži izgatavo noziedzīgie tīkli¹. Uzņēmumi, kas iesaistīti tādu preču ražošanā, ar kādām apzināti tiek pārkāptas intelektuālā īpašuma tiesības (IĪT), parasti nerūpējas par savu preču kvalitāti un, kas vēl svarīgāk, to drošumu. Šajās precēs var būt vielas vai sastāvdaļas, kas neatbilst Eiropas drošības prasībām, un tādēļ preces var būt saistītas ar risku patērētāju veselībai un drošībai, kas ir pretrunā prasībai, ka ES tirgū var laist tikai drošus produktus².

Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centrs (Novērošanas centrs) ir pētījis saistību starp viltojumiem un nedrošām precēm gan no IĪ pārkāpšanas, gan no neatbilstības veselības un drošības prasībām perspektīvas. Tādēļ tika pētītas dažādas iespējas apkopot pieejamos kvalitatīvos un kvantitatīvos datus, kas varētu būt noderīgi šim pētījumam.

Šajā kvalitatīvajā pētījumā redzams apdraudējuma līmenis veselībai, ko rada viltotas preces un ko apliecina ES tirgus uzraudzības iestāžu (turpmāk TUI) iesniegtie brīdinājumi Eiropas Komisijas ātrās brīdināšanas sistēmā bīstamu nepārtikas preču jomā (*RAPEX* sistēmā). Tā ir vienīgā sistēma, kas pieejama ziņošanai par pasākumiem, ko veic iestādes pret nedrošiem produktiem, kādi atrodami tirgos visās Eiropas valstīs³.

Faktiski *RAPEX* sistēma attiecas uz produktiem ar divkārtšām nedroša un viltota produkta īpašībām vai vismaz uz produktiem, par kuriem ir aizdomas, ka tie ir viltoti, un kurus TUI par tādiem marķē. Ziņojums ir orientēts uz septiņiem visbiežākajiem riskiem, par ko ziņots analizētajos brīdinājumos. Tie ir ķīmiskas vielas, traumas, žņaugšana, smakšana, elektrošoks, dzirdes bojājumi un ugunsbīstamība. Tie veido gandrīz 92 % no visiem riskiem, kas apzināti šajos brīdinājumos. Analizējot *RAPEX* brīdinājumus no 2010. gada līdz 2017. gadam, redzams, ka:

- 97 % no reģistrētām bīstamām viltotajām precēm tika vērtētas kā preces, kas rada nopietnu risku.
- Rotaļlietas ir vispopulārākais produktu veids, kam seko apģērbi, tekstilizstrādājumi un modes preces. Preču tiešie lietotāji ziņoja, ka 80 % preču, par kurām ziņots, ka tās ir bīstamas un viltotas, ir bērnu preces (rotaļlietas, bērnu kopšanas preces un bērnu apģērbi).
- Visbiežāk ziņotā bīstamība (32 %) attiecas uz bīstamu ķīmisko vielu iedarbību un toksīniem, kas pēc īslaicīgas vai ilgtermiņa ekspozīcijas varētu izraisīt akūtas vai hroniskas veselības problēmas.
- Vairāk nekā vienu apdraudējumu lietotājiem rada 24 % no bīstamajiem produktiem, kas reģistrēti kā viltojumi.
- Apzināto risku cēloņus varēja ierindot no slikti izgatavotiem produktiem, apšaubāmu piegāžu un sastāvdaļu izmantošanas līdz izpratnes trūkumam par noteikumiem vai drošības mehānismiem.
- Ķīna bija reģistrēta kā lielākais bīstamu viltoto produktu avots ES ar 73 % ražojumu no šīs valsts no 2010. gada līdz 2017. gadam, savukārt Eiropas Savienība ir avots 13 % šādu produktu.

¹ 2017. gada stāvokļa ziņojums par viltošanu un pirātismu ES: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/Situation%20Report%20EUIPO-Europol_en.pdf.

² "Drošs produkts", kā definēts Direktīvas 2001/95/EK par produktu vispārēju drošību 2. panta b) punktā.

³ ES dalībvalstis + Eiropas Ekonomika zonas valstis (Norvēģija, Islande un Lihtenšteina) https://ec.europa.eu/consumers/consumers_safety/safety_products/rapex/alerts/repository/content/pages/rapex/index_en.htm.

Pēc šo datu avotu pārskatīšanas ir skaidrs, ka ar pieejamo informāciju gan pietiek, lai aprakstītu riskus saistībā ar precēm, par kurām ir aizdomas, ka tās ir viltotas, un ar uzskatāmiem piemēriem parādītu to ietekmi, tomēr datu kopa nav pietiekami plaša, lai to varētu izmantot par pamatu kvantitatīvam ziņojumam.

Tā kā tirgus uzraudzības iestādēm (TUI) ir jāziņo *RAPEX* sistēmā par visiem pret bīstamiem produktiem veiktiem pasākumiem un jāiekļauj norādes, vai šie produkti ir vai var būt viltoti, no analīzes mēs varam secināt, ka nav ziņots par visiem pasākumiem, kas veikti pret šādiem produktiem saistībā ar IĪT pārkāpumu. Tādējādi pētījumā ir uzsvērtā potenciāla iespēja turpmākai sadarbībai ar TUI, lai izprastu viltošanas iemeslus un sniegtu tām atbalstu, kad tās saskaras ar iespējamiem viltojumiem, kā arī iespēja piešķirt piekļuvi *EDB* (tiesībaizsardzības) datubāzei.

Terminu “bīstams” paziņojumos presei un citos paziņojumos bieži citē operatīvās tiesībaizsardzības aģentūras, aizturot konkrētus preču veidus. Tomēr reti tiek veikti novērtējumi par potenciālajiem riskiem, ko preces rada patērētājiem. Turpretī preces, ar ko pārkāptas IĪT, neilgi pēc tam, kad attiecīgie tiesību subjekti apstiprinājuši to nelikumīgo raksturu, tiek iznīcinātas atbilstoši Regulas (ES) Nr. 608/2013⁴ noteikumiem. Tāpat preces netiek pārbaudītas attiecībā uz potenciālajiem riskiem, ko tās rada.

No minētajām nepilnībām redzams, ka nav skaidra priekšstata par bīstamu viltoto preču fenomenu ES un vēl daudz darāmā, lai apkopotu informāciju par šo tematu.

Tādēļ pētījums palīdzēja apzināt jomas, kur turpmākajos gados varētu veikt papildu pasākumus:

- Novērošanas centrs kopā ar attiecīgajām iestādēm varētu ieguldīt līdzekļus pasākumos, lai iegūtu vairāk datu no lietām un operācijām, veicot analīzes un pārbaudes precēm, kas ir potenciāli gan viltotas, gan bīstamas. Ar šādu krustenisku informāciju nākotnē būtu iespējama detalizētāka analīze.
- Ja to uzskata par noderīgu, Novērošanas centrs varētu palīdzēt TUI un muitas iestādēm gūt labāku izpratni par abu pušu darba procedūrām, lai atrastu ērtāko iespējamo veidu abu problēmu risināšanai, tai pat laikā veicinot ziņošanu, lai būtu labāka izpratne par problēmām.

Visbeidzot, ir svarīgi palielināt informētību par organizētās noziedzības fenomenu, pārdodot viltotas preces, kas var būt drauds ES iedzīvotāju veselībai un drošībai. Šai problēmai ir plašākas sekas nekā vienkārši IĪT pārkāpumi, tādēļ jāveic plašāks darbs partnerībā ar izpildiestādēm un ES Komisiju, lai vairotu izpratni par šo fenomenu.

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 12. jūnija Regula (ES) Nr. 608/2013 par muitas darbu intelektuālā īpašuma tiesību īstenošanā un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1383/2003. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32013R0608>

KVALITATĪVS PĒTĪJUMS PAR VILTOJUMU
RADĪTAJEM RISKIEM PATĒRĒTĀJIEM
KOPSAVILKUMS

